

2. februar 2012

Giskes rolleforståelse (forts.)

Synet på næringsministerens opptreden bestemmes av hvilke rammer man ser for maktutøvelse i staten.

Min forrige kommentar til næringsminister Giskes uformelle operasjoner i forhold til Telenors styreleder har ført til reaksjoner. Motargumentene går på at den politiske ledelsen må kunne utøve nettopp politisk ledelse i forhold til disposisjoner i selskaper hvor staten er storaksjonær. Synet underbygges med henvisning dels til hensikten med offentlig eierskap, og dels til spillereglene i næringslivet hvor en konflikt mellom dominerende eier og styreleder i rask orden fører til gjennomslag for eierinteressen og ofte til styrelederens avgang. Disse argumentene er i og for seg meget rimelige. Problemet oppstår når man ser saken i en videre ramme: Innretningen av staten for forvaltning av fellesinteressene *under ansvar*.

Med inntoget av markedsideologien generelt og konsulenter fra næringslivet spesielt har forestillingen om staten som en næringsbedrift fått et tungt gjennomslag. Vi har fått "AS Norge", som ikke bare omfatter næringslivet men også staten. Departementene oppfattes som holdingselskaper som utøver "eierstyring" av underlagte forvaltninger. Ja, til og med en krise blir tilordnet et departements "eierskap". For ytterligere å styrke styring etter bedriftsøkonomiske modeller satses det sterkt på organisering av forvaltninger i "selvstendige" resultatenheter med styrer, utstrakt internhandel, osv. Internhandelen innenfor samme juridiske enhet er et tema for seg, poenget nå er at næringslivets språkbruk – som til å begynne med var billedlig – nå oppfattes ganske bokstavelig i staten. I denne forestillingen oppfattes næringsstatsråden å fungere som eieren av statens aksjeposter. Derav argumentene for at statsråden også må operere etter næringslivets modell.

Mot dette vil jeg innvende at hele AS-Norge-tenkningen er avsporende. Pengesiden av det offentlige styringssystemet skal være innrettet for *forvaltning* av fellesressursene til fellesskapets beste. Da kommer det inn noen viktige hensyn som avviker fra utøvelsen av privat eierskap. Det offentlige eierskap må utøves slik at det ikke favoriserer særinteresser i strid med fellesinteressen. Og spesielt må det sikres at utøverne – som altså er forvaltere og ikke personlige eiere – ikke har et korrumpert eller annet partsforhold i utøvelsen av forvaltningen. Og hvordan sikres dette? Etter tradisjonell tenkning om innretningen av det offentlige styre kan slike prinsipielle hensyn best ivaretas ved en funksjonsdeling: Embetsverket utreder alternativer og konsekvenser, og politikere beslutter. Styringsfunksjoner overfor forvaltningsorganer og gjennom eierinteresser i bedrifter skal utøves etter fastlagte styringslinjer, og altså ikke ved uformelle "politiske signaler" på kryss og tvers, og over alt. Åpenhet under prosessen er ønskelig, men etter sakenes natur vil det oftest ikke være mulig. Og da kommer det offentlige styres grunnregel inn: de styrendes beslutninger og begrunnelser skal være dokumentert, slik at det i hvert fall i ettertid er mulig

å kalle til ansvar for eventuelle misligheter eller skadelig maktutøvelse. For ikke å snakke om ivaretagelsen av historiske interesser.

Dette tradisjonelle synet på rammene for utøvelse av politisk makt har ikke dominerende tilslutning i tiden. I hvert fall praktisere det ikke med noen iver. Men det er ikke argumenter for at synet har tapt sin relevans. Naturligvis vil den byråkratiske maktutøvelsen kreve noe mer tid enn spontan, personlig styring per mobiltelefon. Det får ikke hjelpe. At "noen snakker sammen" ligger i menneskets natur, men kravet må altså være at oppfølgingen er formell. Hvis slike spilleregler ikke passer, bør dette tas med i vurderingen av hvilke styringsfunksjoner det offentlig tiltar seg.

- - -

Til slutt en liten usaklighet. AS Norge: Metaforen kan oppfattes som utilsiktet ironisk når den anvendes på staten. Det skulle vel i alle fall vært ASA Norge, et notert, åpent interessefellesskap, i motsetning til et nettverksbasert fellesskap for – vel, maktutøvere?

5